

02

Camins d'oportunitats

A cop de desbrossadora i diners

Després de la vegetació, el pitjor enemic del manteniment dels camins és la manca de recursos econòmics

Lorena Farràs Pérez
Periodista

Consell Comarcal del Pallars Jussà

En el seu llibre *Nou viatge al Pirineu*, l'escriptora Núria Garcia-Quera afirma que «els camins són l'únic patrimoni de la humanitat que, per ser conservat, ha de ser trepitjat». A aquesta ja famosa frase s'hi podria afegir que en cas de no ser prou trepitjats, com succeeix en la majoria dels camins avui dia, la conservació es fa a cop de desbrossadora, però sobretot amb diners.

L'Alt Pirineu i Aran compten amb una extensa xarxa de camins. És l'herència d'èpoques passades, quan els seus habitants es desplaçaven a peu per anar a tot arreu. Llavors sí que eren trepitjats! Els senders tradicionals connectaven els diferents pobles, valls i conques. Ho feien, a més, d'una manera sàvia. Els murs de pedra seca aguantaven les ribes, s'empedrava el terra perquè el bestiar no rellisqués i els arbres se situaven en indrets estratègics perquè els caminants es poguessin refugiar del sol de l'estiu.

Aquest ric patrimoni que configuren els camins no sempre gaudeix del manteniment que es mereix. El primer obstacle rau en la seva propietat, que és municipal. «Els ajuntaments dels pobles més petits prou feina tenen amb el seu dia a dia per ocupar-se dels senders», reconeix Jordi Castilló, tècnic de protecció civil i medi ambient del Consell Comarcal del Pallars Jussà.

Si bé la titularitat dels camins és municipal, les inversions que s'hi destinen provenen de diverses fonts. La primera és el pressupost dels mateixos ajuntaments, tot i que pocs consistoris disposen d'una partida pressupostària específica per a aquest concepte, indica Castilló.

Pocs consistoris disposen d'una partida pressupostària per al manteniment de camins

Xavier Liana Baró

En comarques com el Pallars Jussà o l'Alta Ribagorça, per exemple, una part important dels recursos econòmics que s'inverteixen en els senders provenen del Consell Comarcal. Si anem més amunt en l'organigrama de l'administració pública, veurem que aquests ajuts als nou consells comarcals de l'àmbit de muntanya i al Consell General d'Aran deriven de la Direcció General de Polítiques de Muntanya, que convoca anualment una línia de subvencions específica per a camins no rodats.

Els camins dels espais naturals protegits
Els senders que tenen la "sort" de trobar-se en un espai natural de protecció especial —com ara un parc nacional o un parc natural— mereixen una menció especial. Els òrgans gestors d'aquests espais naturals compten amb un pressupost específic per a la conservació de camins, així com una brigada que dedica aproximadament la meitat de la seva jornada laboral a aquestes feines. Malgrat això, Natàlia Amores, tècnica de l'Àrea de Millora Rural i Manteniment del Parc Natural de l'Alt Pirineu fins a desembre de 2025, reconeix que «no arribem a tot».

Els parcs naturals compten amb brigades que dediquen la meitat de la jornada als camins

Els consells comarcals ajuden els consistoris en les gestions administratives, però les actuacions s'externalitzen a empreses especialitzades

El Parc Natural de l'Alt Pirineu comptava amb una brigada de cinc persones fins a l'any 2024 per al manteniment dels 900 km de camins que hi ha inventariats al territori protegit. Des d'aquell any, la plantilla ha augmentat en 10 persones, fins a les 15 places actuals, però la tècnica afirma que la mà d'obra disponible «continua sent insuficient per a tanta feina» i que «poques vegades hi ha hagut tota la plantilla al complet en actiu». Amb l'objectiu d'arribar a cobrir la totalitat de la xarxa de senders, el parc natural té previst enguany fer una contractació externa exclusivament per a la seva conservació.

Molt similar és la realitat del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, segons explica Josepmaria Rispa, tècnic d'aquest espai natural protegit. En aquest cas, la brigada està formada per un màxim d'unes deu persones en època punta (a l'estiu) i s'ocupa del manteniment dels 500 km de senders que es troben en el Parc Nacional i les seves zones perifèriques i d'influència. Tal com succeeix al Parc Natural de l'Alt Pirineu, el manteniment de senders és només una de les moltes feines que fa la brigada.

El manteniment per part d'ajuntaments

Tornem, de nou, fora dels límits dels parcs naturals i nacional. Els municipis més petits no només pateixen de falta de finançament, sinó també de falta de personal, tant tècnic com per als treballs de camp. «La majoria dels ajuntaments tenen molt poc personal, així que no es poden dedicar a inventariar camins o a ocupar-se del seu manteniment; les brigades municipals tenen moltes altres feines a fer abans que desbrossar senders», es lamenta Jordi Castilló.

Per suplir aquestes mancances, els consells comarcals compten amb tècnics que ajuden els consistoris en les gestions més administratives relacionades amb el manteniment dels camins. L'execució

de les actuacions, en canvi, se sol externalitzar a empreses especialitzades en aquesta mena de treballs.

Hi ha consistoris que mereixen una menció especial per la seva gran implicació en el tema que aquí ens ocupa. És el cas del de la Torre de Capdella (a la vall Fosca), l'únic ajuntament del Pallars Jussà que ha complert amb l'obligació legal d'inventariar els seus camins. A més a més, i a pesar de no tenir ni 800 habitants censats, aquest municipi sí que compta amb una partida pressupostària específica per al manteniment dels senders. D'un pressupost de 2,8 milions, 25.400 euros es destinen a la conservació de senders, gairebé l'1 % del total municipal.

Sílvia Coll, responsable de Comunicació i Turisme de l'Ajuntament de la Torre de Capdella, assenjala que «la primera lluita és incloure el manteniment dels senders al pressupost municipal». La segona és l'adjudicació de les actuacions. Aquest consistori pallarès va treure a concurs els treballs l'any 2024 per a un període de quatre anys. La persona adjudicatària és Xavier Llana, que està especialitzat en inventariar, manteniment, recuperació i senyalització de camins de senderisme i BTT.

«Un cop o dos a l'any fem una passada per desbrossar i treure pedres, branques i arbres caiguts», explica Llana. «Puntualment, també arreglem el terreny si hi ha hagut esllavissades i recuperem camins antics, tant per encàrrec com per iniciativa pròpia», afegeix aquest autònom, que té contractades tres persones per dur a terme aquestes tasques. Són actuacions bàsiques que massa sovint no inclouen treballs com la recuperació de murs de pedra seca. «No hi sol haver prou dotació econòmica per fer aquestes feines més laborioses i cada vegada hi ha més murs caiguts per falta de manteniment», adverteix.

01.

Amb el pas del temps, les herbes envaeixen i estrenyen els camins

02.

Les brigades desbrossen la vegetació, una tasca imprescindible

03.

El camí "reneix" i es facilita el pas a tot tipus d'usuaris

Llana treballa per a diversos consistoris, entitats municipals descentralitzades, consells comarcals o associacions com Lo Podall. «Dels últims deu anys cap aquí hi ha hagut un interès creixent, sobretot en els darrers cinc. Les administracions públiques ho valoren com un servei, no només de cara al turisme sinó també per als veïns, perquè és una manera de fer salut, veure territori i per la història que atresoren els camins», indica aquest veí de Beranui.

Planificar i prioritzar

Si la primera lluita és disposar de pressupost i la segona és trobar qui executi les actuacions, la tercera és decidir les accions a dur a terme. Sílvia Coll assegura que tenir els camins inventariats és clau en aquest sentit. Des del Consell Comarcal del Pallars Jussà, Jordi Castilló reconeix que «no hi ha una planificació». El tècnic avança que aquest 2026 s'han marcat com a objectiu «establir una llista prioritària de camins perquè no s'arriba a tot». A falta d'aquesta priorització, en la majoria dels casos s'actua per urgència o se seleccionen aquells camins més transitats, segons han coincidit a indicar els diversos experts consultats.

En la majoria dels casos s'actua per urgència o en aquells camins més transitats

En el cas del Parc Natural de l'Alt Pirineu, el calendari d'actuacions ve marcat per esdeveniments com ara curses, marxes populars o les falles. Un altre condicionant important és la meteorologia. Quan els camins de les zones més elevades estan coberts de neu, s'actua en els senders situats en cotes més baixes, sent la primavera la millor època de l'any per a aquesta mena d'actuacions. «La idea és tenir-los bé per a l'estiu», conclou Natàlia Amores.

Si bé el pitjor enemic dels camins és l'herba, la seva conservació requereix una gran varietat de tasques. «Prioritzem i fem el més essencial, sobretot treure l'herba, però fer un bon manteniment inclou moltes tasques tals com el marcatge, treure arbres caiguts, podar, despedregar, marcar trencaigües, refer murs de pedra seca...», enumera la tècnica del parc natural. «De vegades, comporta transportar material o personal amb helicòpter», afegeix. Més enllà de la varietat de tasques, durant les accions de manteniment també cal tenir en compte altres criteris, com ara la conservació de la biodiversitat associada (vegeu requadre).

Amores surt en defensa de totes les persones que ho fan possible: «Hi ha molta feina i no sempre es valora la gran tasca de la brigada, que treballa faci fred o calor, fent feines molt dures».

Al marge del manteniment liderat per les administracions públiques, cal esmentar totes aquelles persones que ressegueixen els camins amb un podall a la mà, així com tots aquells projectes de voluntariat o de finançament col·lectiu. Una feina de formiguetes caminadores que manté vius molts senders oblidats pels fons públics.

No sempre es valora la gran tasca de les brigades, que treballen faci fred o calor

Albert Cereza Castells

Manteniment de camins i conservació de la biodiversitat

Albert Cereza Castells

Ambientòleg i guia de fauna de l'empresa Salvatgines

Un camí és un corredor biològic i per això les accions de manteniment han de tenir en compte la biodiversitat que hi viu. A més, els senders generen ecotons (espais de transició) que aporten heterogeneïtat al territori i acullen una gran diversitat de flora i fauna. Els murs de pedra seca, per exemple, són utilitzats per petits animals com el llangardaix ocel·lat, la serp blanca, la sargantana roquera, la musaranya, la rata cellarda i molts insectes. I els plans del camí són clarianes on prosperen plantes que requereixen insolació directa.

Quan fem tasques de manteniment dels camins, petites accions poden ajudar a fomentar-ne la biodiversitat. Repassem les més destacades:

Murs de pedra seca. En restaurar-los convé deixar alguns forats més grans entre pedres. Així facilitarem que hi entri la fauna i es pugui refugiar a l'interior del mur.

Gestió de la biomassa. No cal triturar totes les restes de vegetació. Si les apilem al marge del camí, serviran d'amagatall per a rèptils i insectes. Si tallem un arbre al lateral del camí, deixem la soca d'uns 30-50 cm i afavorim els insectes xilòfags (que viuen a la fusta).

Segues selectives. Desbrossem deixant "illes" de vegetació florida per als pol·linitzadors i, si és possible, actuem després de l'època de floració.

Fruits i nidificació. Als laterals del camí, preservem arbustos que produeixen fruits (cireres salvatges, saücs, aranyoners), ja que serveixen d'aliment a l'avifauna. Cal evitar els treballs en època de nidificació i vigilar que no hi hagi nius.

Punts d'aigua. Quan hi hagi una surgència d'aigua, podem habilitar un abeurador amb un tronc o fer una petita bassa al terra. Són punts clau per a l'abeurada i la cria d'amfibis com la salamandra.

Marc Obiols | Obisual Media